

УДК 796.894:378

ВАЛЕРІЙ ЖАМАРДІЙ

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

**КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ
УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ВІЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ
З ПАУЕРЛІФТИНГУ**

У статті визначено та обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості спеціальних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів у процесі занять з пауерліфтингу.

Ключові слова: знання, критерії, рівні, пауерліфтинг, показники, формування спеціальних умінь і навичок.

Постановка проблеми. Інтенсивне оновлення соціально-економічної, науково-технічної сфери та духовного життя суспільства наприкінці ХХ і на початку ХХІ століть обумовлює високі і всезростаючі вимоги до діездатності особистості студентської молоді, що покликає на приймати активну участь в ініціюванні та організації навчання.

Особливe значення надається підвищенню рівня іхнього фізичного здоров'я, психофізичних та психофізіологічних можливостей, від яких залежать в певній мірі, професійна діездатність, надійність та творче довголіття. Ці якості особистості спеціалістів вищої кваліфікації традиційно формуються і вдосконалюються в студентські роки засобами фізичного виховання, що здійснюється в системі вищої освіти.

Фізичне виховання – це не тільки засіб зміцнення здоров'я, але й складова частина навчання та професійної підготовки студентів, виховання потреби у систематичних заняттях фізичними вправами [17, 54].

Фізичне виховання необхідно розглядати як процес збагачення молоді знаннями про моррофункціональні особливості функціонування організму, опанування комплексом рухових навичок та умінь, що забезпечують оптимальний рівень здоров'я та формування стійкої, свідомої потреби особистого фізичного розвитку та вдосконалення. Відомо, що жодна з наукових дисциплін немає такого широкого спектра впливу на людину як фізичне виховання, що спроможне водночас формувати не тільки біологічну структуру особи, але її психологічну та моральну сутність. Для цього студент повинен навчитися отримувати якісні знання, оцінки та кількісні характеристики своєї діяльності залежно від рівня фізичної підготовленості та стану здоров'я. Від того, наскільки здоровий студент, у значній мірі залежить його успішність у навчанні, а в подальшому – професійна діяльність.

Пауерліфтинг є одним з ефективних засобів розвитку фізичних якостей і зміцнення здоров'я студентів. Це вид спорту, в процесі занять яким розвиваються такі якості особис-

тості, як сила, швидкість, уміння максимально зібратися у важкій обстановці боротьби змагання. Пауерліфтинг дозволяє виховувати у студентів упевненість у своїх силах, завзятість, загартовує волю і характер [14].

На заняттях з пауерліфтингу необхідно шукати та застосовувати соціально-педагогічні підходи, спираючись на базові принципи організації навчально-тренувальної діяльності, критерії та рівні формування спеціальних умінь і навичок. Застосування ж критеріального підходу дає змогу уніфікувати та об'єктивізувати отримані експериментальні дані, використовувати сучасні статистичні і математичні методи, порівнювати дані між собою.

Виходячи з того, що найважливіша роль у збереженні й формуванні здоров'я належить самій людині, її способу життя, системі цінностей, настановам, рівню гармонізації внутрішнього світу і стосунків з оточенням, першочерговим завданням при вирішенні питань підвищення рівня фізичної підготовленості студентів у процесі занять з пауерліфтингу має стати цілеспрямована і планомірна роботи самих студентів з відновлення та розвитку їх життєвих ресурсів, прийняттю на себе відповідальності за власне здоров'я, створення таких умов, коли здоровий спосіб життя стає нагальною проблемою.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що існують певні розбіжності в підходах і визначеннях критеріїв формування спеціальних умінь і навичок студентів. Також ми вважаємо, що дане питання розроблено недостатньо, і тим самим ускладнюється діагностика і контроль за формуванням спеціальних умінь і навичок студентів у процесі занять з пауерліфтингу. Дієві ж критерії та правильне їх використання стимулюють організацію та інтенсифікацію формуванням спеціальних умінь і навичок студентів у процесі занять з пауерліфтингу.

Метою статті є визначення критеріїв та рівнів формування спеціальних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів у процесі занять з пауерліфтингу.

Виклад основного матеріалу. Студенти вишів складають окрему соціальну групу, яка відрізняється високим рівнем інтелектуального потенціалу. Спрямованість на майбутнє, бажання отримати необхідні знання, соціальна самотність – найважливіші риси студентської молоді [11]. Саме у студентські роки закінчується вікове формування організму, а у 18–21 – починається процес різностороннього вдосконалення рухових і вегетативних функцій, досягається високий рівень їх взаємодії.

Студентський вік можна вважати завершальним етапом поступального вікового розвитку рухових і психічних функцій. Сучасний навчальний процес уузі пов'язаний із значними психічними навантаженнями [10]. Навчання як вид розумової діяльності характеризується певними особливостями: постійно зростаючим обсягом; складністю і новизною інформації, потрібної для засвоєння; обмеженістю часу, зміною джерел інформації внаслідок зміни навчальних предметів і викладачів; оволодінням здатністю творчого і логічного вирішення проблемних ситуацій; суверітетом контролю якості ефективності отриманих знань та вмінь.

Ураховуючи високе розумове навантаження в умовах постійного нагромадження науково-технічної інформації, істотно зростають вимоги до психофізичних можливостей студентів. Залучення студентів до систематичних занять різноманітними видами фізичних вправ, зокрема, пауерліфтингом як одним з найдоступніших і найефективніших засобів збереження й розвитку їх фізичного здоров'я, вважається цілком віправданим. Слід зазначити, що систематичні заняття пауерліфтингом позитивно впливають не тільки на загальний стан організму, але й виконують важливу соціально-виховну функцію у формуванні студента як гармонійної духовної особистості.

Як відзначають В. Ананьев, Д. Давиденко, В. Петренко, Г. Хомутов, фізичне здоров'я – рівень розвитку й функціональних можливостей органів і систем організму. Основа фізичного здоров'я – це морфологічні й функціональні резерви клітин, тканин, органів і їхніх систем, що забезпечують пристосування організму до впливу різних чинників [13, 42–43].

Як відзначають Б. Бароненко, Л. Рапопорт, фізична складова здоров'я включає рівень росту й розвитку органів і систем організму, а також стан їх функціонування [4, 51].

На думку В. Сухомлинського, „свіже повітря, повноцінне харчування, багате духовне життя – це життєдайні джерела фізичного й морального здоров'я” [16, 389].

Грунтовним для нашого розгляду є визначення цього поняття В. Горашуком, який вважав, що фізичний аспект здоров'я – це нормальне функціонування організму на клітинному,

тваринному й системному рівнях або нормальне функціонування всіх органів і систем організму людини з урахуванням віку, статі й навколошнього середовища [8, 47–49].

Ми дотримуємося думки, що фізичне здоров'я – це стан, який характеризується рівнем фізичного розвитку, фізичних можливостей і адаптаційних здібностей студентів з урахуванням відповідних показників та критеріїв.

Насамперед, звернемося до змісту поняття „критерій”. У „Словнику іншомовних слів” критерій визначається як „мірило для визначення, оцінки предмета, явища; ознака, взята за основу класифікації” [12, 464]. Для педагогічного дослідження важливим є визначення критерію того явища (процесу), на яке спрямоване дослідження.

В.К. Валієва вважає, що критерій є ідеальним зразком, який виражає найвищий та до скональний рівень вивчення явища [7, 94].

Критерій в педагогіці – це сукупність показників, що дають якісно-кількісну характеристику стану об'єкта навчання на певному рівні. В. Ягупов наголошує, що „критерій – це ознака, на основі якої оцінюється певна якість особистості вихованця. А критерії оцінки виховання, відповідно, – це ті ознаки, на основі яких можна судити про рівень вихованості вихованця, оцінити виховні впливи вихователів, ефективність функціонування виховної системи тощо” [18, 450].

Аналіз дослідження поняття „критерію” проводила науковець Н.Баловсяк, яка зазначала, що критерії – це якості, властивості, ознаки об'єкта, що визначається, які дають можливість зробити висновки про стан і рівень його сформованості та розвитку [3].

Вчена О. Локшина в своїх працях підкреслювала, що „критерій – набір якісних характеристик, які використовуються для внесення судження щодо виконання, або як інструмент оцінювання” [9, 217].

Ю. Бабанський зауважує, що „критерій” – це об'єктивна ознака, за допомогою якої можлива порівняльна оцінка ступеня розвитку досліджуваного явища в осіб, або можлива класифікація педагогічних факторів і процесів, що вивчаються [2]. Розвиваючи ідею Ю. Бабанського, Л. Білоусова під критерієм розуміє ідеальний зразок, еталон, який визначає вищий, найдосконаліший рівень функціонування певної системи, а порівнюючи з ним можна встановити ступінь відповідності і наближення існуючого рівня даного явища до еталону. При цьому критерій подається як сукупність ознак, що дозволяють відрізняти один рівень від іншого [2].

Також неодноразово на проблемі використання критеріїв у педагогіці в своїх працях зупиняється В. Бесpal'ko [5; 6]. Так, під критерієм він розуміє об'єктивну кількісну міру деякого явища, або кількісне виокремлення його сторін [5].

У нашому розумінні критерій – це ознака, на засаді якої виробляється класифікація змін, що відбулися в студентів у процесі занять з пауерліфтингу при формуванні спеціальних умінь і навичок.

Враховуючи сутність поняття „фізичного здоров'я” та особливості його формування, нами було виділено низку критеріїв.

1) Мотиваційний, сутність якого розглядається у формуванні в студентів системи постійного знаннєвого росту для досягнення вагомих результатів; прагнення застосувати та аналізувати одержані теоретичні знання, вміння і навички на практиці; підвищення професіоналізації упродовж занять і обумовлення її процесами самопізнання, саморегуляції, самооцінки; розумінні обраного виду спорту; прагненні усвідомити мотиви навчання інших студентів; визнанні необхідності внутрішньої самодисципліни і саморегуляції; здатності використовувати навички застосування новітніх методик у процесі занять з пауерліфтингу.

Мотивація посідає провідне місце в структурі особистості студента та є одним із основних понять, яке використовується для пояснення рушійних сил поведінки, діяльності.

Підставою для вибору зазначеного критерію слугувало те, що заняття з пауерліфтингу не можуть проводитися на належному рівні без відповідної мотивації, яка передбачає наявність певних мотивів, а саме: пізnavальних, мотивів гармонійного духовного зростання; настанов на дотримання студентами здорового способу життя.

Виділення мотиваційного критерію в структурі формування спеціальних умінь і навичок студентів у процесі занять з пауерліфтингу зумовлене тим, що мотивація забезпечує передумови для реалізації інших критеріїв. Якщо критерій розглядається як основа для оцінки сформованості певного явища, то показник відноситься до якісної та кількісної ха-

рактеристики сформованості явища, якості, властивості, тобто свідчить про ступінь сформованості того чи іншого критерію.

Як наголошує А. Семенова, показники фіксують певний стан або рівень розвитку певного критерію. Показник – це явище або подія, за якими можна судити про динаміку певного процесу [15].

Тому показниками вимірювання рівня сформованості спеціальних умінь і навичок студентів у процесі занять з пауерліфтингу мотиваційного критерію є: мотиви вибору даного виду спорту; постійна зацікавленість до формування спеціальних знань, умінь і навичок та потреба в їх оновленні; вміло використовувати набуті знання, вміння, навички на заняттях з пауерліфтингу.

2) Когнітивний критерій. Сформованість знань, умінь і навичок включає в себе когнітивний аспект критерію. Суть когнітивного критерію формування спеціальних умінь і навичок студентів у процесі занять з пауерліфтингу полягає у знаннях про значимість та вагомість заняття пауерліфтингом, оволодінні знаннями для достатньої та успішної навчально-тренувальної діяльності.

В якості оцінки показника вказаного критерію можна виділити наступні: достатні знання з основних фахових дисциплін; знання методичного характеру (рівень засвоєння знань – конструктивний, продуктивний, репродуктивний); інтерес і активність у тренуваннях та змаганнях.

3) Діальнісний критерій. Суть його полягає в оволодінні спеціальними знаннями; умінням застосовувати набуті теоретичні знання на практиці; здатністю адаптації студентів до нових змагальних ситуацій; спроможність до аналізу та прогнозу власних дій; постійне повторення знань.

У ролі показників цього критерію виділимо: формування розвиваючої функції, яка здатна підготувати студента до самостійної тренувальної та змагальної діяльності, самореалізації; формування інноваційної функції, здатність адаптуватися до нових умов.

В. Ягупов підкреслював, що основою вибору критеріїв повинні бути зміст навчальних програм, специфіка конкретного виду діяльності та фаху. Чітко визначені критерії оцінки результатів перевірки сприяють конкретному визначення рівня набуття студентами знань, навичок та вмінь, передбачених навчальними програмами, сприяють утвердження творчого ставлення до дидактичного процесу, розвивають розумові та фізичні здібності, формує мотивацію уміння і досягнення успіхів у навчально-пізнавальній та майбутній професійній діяльності [18, 407–408].

Тому критерії відіграють важливу функцію під час здійснення оцінювання. Слово „оцінка” означає характеристику цінності, рівня чи значення будь-яких об’єктів або процесів. Оцінити – означає встановити рівень чи якість чогось [18, 411].

Необхідно відмітити, що кожний рівень виступає як вищий етап розвитку діяльності. Рівень – це ступінь досягнення у чому-небудь [1].

На підставі цього нами було виділено три рівні формування спеціальних умінь і навичок студентів у процесі занять з пауерліфтингу: високий, середній і низький.

Високий рівень сформованості спеціальних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів у процесі занять з пауерліфтингу означений яскраво вираженою мотивацією студента до занять, наявністю ґрунтовних знань, сформованістю умінь та навичок застосування теоретичного матеріалу, яскраво вираженою здатністю до саморозвитку та самосвіти, досконалою комунікативною здатністю до толерантного та доброзичливого спілкування.

Середній рівень сформованості спеціальних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів у процесі занять з пауерліфтингу характеризується певною мірою вираженою мотивацією студента до занять, сформованістю умінь та навичок застосування теоретичного матеріалу у процесі занять тільки в стандартних ситуаціях, певною мірою вираженою здатністю до саморозвитку та самоосвіти у процесі занять, достатньою здатністю дотримуватись тактовності під час спілкування.

Низький рівень сформованості спеціальних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів у процесі занять з пауерліфтингу означений слабкою, нестійкою мотивацією студента до занять, недостатніми знаннями, недостатньою сформованістю умінь і неспро-

можністю до самостійного застосування теоретичного матеріалу у процесі занять, нестійкою здатністю до саморозвитку та самоосвіти, нездатністю до тактовного спілкування.

Висновки. Таким чином, у результаті аналізу психолого-педагогічної літератури нами було визначено критерії і показники формування спеціальних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів у процесі занять з пауерліфтингу, що дало змогу виділити три якісно своєрідні рівні формування спеціальних умінь і навичок: низький, середній і високий. Зазначимо, що критерії та показники повинні бути простими і доступними, для розуміння й використання, охоплювати всі компоненти фізичного здоров'я студентів у процесі заняття з пауерліфтингу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці розроблених критеріїв та рівнів формування спеціальних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів у процесі заняття з пауерліфтингу.

Список використаних джерел

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / О. А. Абдуллина. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Бабанский Ю. К. Педагогика / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1988. – 478 с.
3. Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. В. Баловсяк. – К., 2006. – 334 с.
4. Бароненко В. А. Здоровье и физическая культура студента / В. А. Бароненко, Л. А. Рапопорт. – М. : ИНФРА, 2006. – 352 с.
5. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
6. Беспалько В. П. Элементы теории управления процессом обучения. – Часть 2 (Измерение качества процесса обучения). Материалы лекций, прочитанных в Политехническом музее на факультете программируемого обучения / В. П. Беспалько. – М. : Знание, 1971. – 72 с.
7. Валиева В. К. Формирование готовности студентов педвузов к физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работе в общеобразовательной школе : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / В. К. Валиева. – Чебоксары : РГБ, 2006. – 180 с.
8. Горашук В. П. Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика) : монография / В. П. Горашук. – Луганск : Альма-матер, 2003. – 376 с.
9. Локшина О. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. І. Локшина. – Миколаїв, 2006.
10. Любашева Л. И. О программных основах вузовского физического воспитания / Л. И. Любашева, Г. М. Грудных // Теория и практика физической культуры. – 1990. – № 3. – С. 42–46.
11. Малейченко Е. А. Формирование установок на здоровый образ жизни в профессиональной подготовке студентов-юристов : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. социолог. наук : 14.00.52 / Е. А. Малейченко. – Волгоград, 2007. – 27 с.
12. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів / О. С. Мельничук. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1995. – 966 с.
13. Общая археология : Конспект лекций / [Ананьев В. А., Давиденко Д. Н., Петренко В. П., Хомутов Г. А.]. – СПб. : Балтийская пед. академия, 2000. – 163 с.
14. Остапенко Л. А. Силовое троеборье : особенности тренировочного процесса на этапе отбора и начальной подготовки : Учебное пособие / Л. А. Остапенко. – М. : Физкультура и спорт, 2002. – 150 с.
15. Семенова А. В. Парадигмальное моделирование у професійної підготовці майбутніх учителів : монографія / А. В. Семенова. – Одеса : Юридична література, 2009. – 504 с.
16. Сухомлинский В. А. Избранные произведения : в 5 т. / В. А. Сухомлинский. – К. : Рад. шк., 1980. Т. 3 : Серце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. – 1980. – 719 с.
17. Фізичне виховання : навчальний посібник / [С. І. Присяжнюк, В. П. Краснов, М. О. Третьяков та ін.]. – К. : Центр учебової літератури, 2007. – 192 с.
18. Ягупов В. В. Педагогіка : навчальний посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2013.

Жамардій В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Україна

КРИТЕРИИ И УРОВНИ ФОРМИРОВАНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В ПРОЦЕССЕ ЗАНЯТИЙ ПАУЭРЛИФТИНГОМ

В статье определены и обоснованы критерии, показатели и уровни сформированности специальных умений и навыков студентов высших учебных заведений в процессе занятий пауэрлифтингом.

Ключевые слова: знание, критерии, уровни, пауэрлифтинг, показатели, формирование специальных умений и навыков.

Zhamardiy V.

V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University

CRITERIA AND LEVELS OF STUDENTS' SPECIAL SKILLS AND HABITS FORMING IN THE PROCESS OF POWERLIFTING CLASSES AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The criteria, factors and levels of students' special skills and habits forming in the process of powerlifting classes at higher educational establishments are defined and argued in the given article.

Keywords: knowledge, criteria, levels, powerlifting, factors, special skills and habits forming.